

Nationalteatern i Göteborg är borta. Knäppast oväntat – vad som förväntat är snarare att den överlevt ända till hösten 93, trots lågkonjunktur och hårdnande teaterklimat, trots återkommande publikfiaskon, trots det snart mytiska avståndet till de gyllenröda åren då livet och teatern var en och samma fest.

Bör vi sörja Nationalteatern? Tja, det beror väl på vad som kommer i stället. Att en ensemble eller en teater försvinner är i och för sig ingen katastrof, förutsatt att resurser – rumsliga, ekonomiska, inte minst konstnärliga – frigörs för att åstadkomma något nytt. I Berlin lades i år den legendariska men konstnärligt museala Schiller-Theater ned – vilket möjliggjorde en rejäl satsning på mer vitala scener; bl a försågs Volksbühne i Östberlin – "Årets teater", enligt tyska kritiker – med en helt ny, bejublad dansteaterensemble. Det hade knappast varit möjligt utan Schillerteaterns död.

Nu är situationen i Göteborg naturligtvis inte jämförbar med den i Berlin. Så radikala besparingar som det återförenade Berlin har tvingats göra har det inte varit tal om här. Men principen att satsa på konstnärlig kvalitet och förnyelse i stället för att till varje pris hålla liv i gamla institutioner, är riktig. Här om året fick t ex Larssons teater i Göteborg dramatiskt höjda anslag från stat och kommun – en helt riktig prioritering, grundad på konstnärlig bedömning, och möjliggjord genom att någon annan blev fattigare.

Att motsvarande satsning inte görs på Nationalteatern i dag är också förstärkt: Nationalteatern har, eller hade, inte bara hunnit bli en institution inom göteborgskt teaterliv – redan det ett memento för en ursprungligen radikal fri grupp – utan tyvärr också en institution utan funktion.

Nationalteatern under tidigt 70-tal: en scen ur *Livet är en fest*.

Livet var en fest

Den publik som bar upp Nationalteatern under 70-talet hade sedan länge tappat intresset för teatern – för Teatern i allmänhet och för Nationalteatern i synnerhet – och någon ny, yngre stampublik hade teatern aldrig lyckats skaffa. I stället för att möta den nya tiden med nya former, med en förutsättningslös teaterestetik, sneglade Nationalteatern åt alla möjliga olika håll: reproducerade internationella succépjäser, botaniserade lojt i världsdramatiken, förverkligade privata teaterdrömmar – hakade, kort sagt, på de tåg som redan var i rörelse. Samt byggde envist vidare på sitt eget varumärke, trots att det blivit en belastning – proggstämpeln – i stället för ett lockbete.

Många tog helt enkelt för givet att Nationalteatern körde på i samma gamla agitationsstil som tidigare! Vilket både var sant och osant: osant såtillvida att det mesta man gjorde faktiskt var teater som lika gärna kunde ha gjorts på Borås stadsteater eller av vilken annan fri-grupp som helst. Sant därför att man så sent som 1990, i revyn *Moderna människor*, kunde presentera en självsyn som, i sin heroiska enfald, var i det närmaste identisk med 70-talsvänsterns, och som, just därför,

kunde läsas som ett testamente från en döende teater:

Då gäller det att buga sig så djupt att dom inte ser att du skratrar åt dom

löd refrängen i ett av revynumren, en rocklåt med samma tunga hitkänsla som i *Bängen trålar* eller *Mr John Carlos*, men med bilden av Black Power-kämpens skamliga förräderi – han hade ju blivit uppköpt av Puma – utbytt mot det egna konstnärsskapets ironiska bugning inför sponsors- och bidragsdjävulen.

Jag älskade låten – 15 år tidigare hade den blivit en landsplåga – men ingen mer än jag (och möjligtvis Med Reventberg) lär någonsin ha nynnad den i duschen. Politiskt berörde den ingen – men skvallrade om vad kampen egentligen kommit åt gälla på den nya adressen Järntorget 12-14: teaterns överlevnadsvillkor. Då anade jag att det var kört för Nationalteatern, att avvecklingen skulle bli en tidsfråga.

Av denna beskrivning får emellertid ingen tro att Nationalteatern enbart producerat likgiltig teater alltsedan mitten av 80-talet. Problemet var att både kritik och publik kom att utveckla en misstro mot teatern. Ingen kände riktigt igen sig från

gång till annan; från att ha varit en profilerad vänsterteater hade Nationalteatern blivit en teater utan egen linje; succéerna uppfattades som tillfälliga lyckträffar – och uppmärksammades inte efter förtjänst – medan misslyckandena skälldes ut närmast skadeglatt.

En av 1993 års roligaste och mest stilsäkra uppsättningar på svensk scen såg jag t ex i våras på Nationalteatern: Joakim Pirinens *Familjen Bra* i Ulf Anderssons regi. Trots bra kritik, för ovanlighetens skull, drog pjäsen måttligt med publik – och på sådana villkor överlever ingen teater.

Nu står alltså snart ännu en stor teaterlokal tom i centrala Göteborg (förutom Stora teatern) – säkerligen för stor för någon av de smågrupper som låtit höra tala om sig under senare år. Varför inte göra som i Malmö: upplåta huset åt flera frigrupper av olika schatteringar (drama, mim, dans, musikteater) som får en gemensam bas med tekniska resurser, replokaler, scen m m, samtidigt som man skapar en permanent gästspelsscen och en plats där olika "lösa" projekt kan förverkligas?

Så gjorde Malmös kulturbyråkrater med Fakiren – efter att ha nekat den likaledes haltande Folkteatern nya kryckor – så skulle Nationalteaterns fall kunna ge rum åt de hemlösa, men konstnärligt intressanta, gruppbildningar som i dag tvingas nyttja busshallar, hamnmagasin och gamla samlingshem för sina föreställningar.

Med en sådan lösning behöver vi inte sörja Nationalteatern mer än vi sörjer 70-talet eller den snö som föll i fjol. Var sak har sin tid. Nationalteatern var, när allt kommer omkring, inte längre barn av vår tid.

Kristjan Saag

Kristjan Saag

Skådespelarna i en av Nationalteaterns sista uppsättningar, *Familjen Bra*. BILD: PER ANDERSSON

I morgon: Ragnar Strömberg om maffians kultur